

MINOTAURUS Z TENERIFE

Štěpánek, Pavel – Hernández Gutiérrez, Isidro (eds.). *Óscar Domínguez en Checoslovaquia / v Československu (1946–1949)*. Santa Cruz: Tenerife Espacio de las Artes (TEA), 2020, 304 s.

Marcela Vrzalová Hejsková
Vysoká škola ekonomická v Praze
marcela.hejskova@seznam.cz

Pomyslný „surrealistický most“ mezi Prahou a Paříží, jež vystavěli Breton s Nezvallem, umožňoval české avantgardě navazovat kontakty s dalšími avantgardními skupinami nebo jednotlivými umělci meziválečné Evropy. Není bez zajímavosti, že významnou spojku s francouzskou metropolí tvořili umělci tzv. Pařížské školy narození na Pyrenejském poloostrově. Ve chvíli, kdy vezmeme do ruky knihu *Óscar Domínguez v Československu*, z jejíž obálky na nás míří kubisticky pojedený revolver („Zátiší s revolverem“ od Oscara Domíngueze; 1946),¹ je třeba zpozornět. Bylo již opravdu řečeno vše o vlivu Španělů na české avantgardní umění? Při rekapitulaci českých odborných prací, které byly na toto téma vydány, zjistíme, že největší pozornost byla dosud věnována gigantovi avantgardy Picassovi,² následuje katalánský *enfant terrible* Salvador Dalí – surrealistický malíř s epitetem *československý*, jehož paranoicko-kritická metoda zaujala a ovlivnila celou řadu českých umělců.³ Jedná-li se v případě Picassa, Dalího, Miróa nebo Juana Grise o vliv zprostředkovaný Paříží (do českého povědomí se dostali v meziválečném období, Picasso díky zájmu Vincence Kramáře již v roce 1912), španělský surrealista Óscar Domínguez (1906–1957) vstoupil na českou uměleckou scénu osobně v letech 1946–1949 a „zapůsobil na mladé české poválečné umění fatálním způsobem“.⁴

Kriticky zhodnotit důležitost „československé etapy“ v díle charismatického Kanářana a významného představitele Pařížské školy a analyzovat jeho vliv na české a slovenské umění si klade za cíl publikace, jejímž hlavním autorem je významný český historik umění a hispanista Pavel Štěpánek. Dílem Domíngueze se zabývá již od

1 Srov. „Zbraň zabírá v podstatě celé plátno, zatímco nás překvapí rozměry autorova podpisu, ke kterému směřuje náš pohled, jako by v jeho mysli obcházela jistá osudová, dobrovolně přijatá myšlenka“ (s. 240). Domínguez posledního dne roku 1957 spáchal sebevraždu.

2 Petrová, Eva. *Picasso v Československu*. Praha: Odeon, 1981; Štěpánek, Pavel. *Picasso en Praga*. Madrid: C.S.I.C., 2005; Štěpánek, Pavel. *Picasso v Praze*. Praha: Knižní klub, 2018; Uhrová, Olga. *Picasso ve sbírkách Národní galerie v Praze*. Praha: Národní galerie v Praze, 2008.

3 Štěpánek, Pavel. „Československý malíř“ *Salvador Dalí a jeho vliv na české umění*. Praha: Galerie Miro, 2010.

4 Jůza, Vilém. *Evropské malířství II: Ze sbírek Galerie výtvarného umění v Ostravě*. Ostrava: Galerie výtvarného umění v Ostravě, 1979, s. 208.

roku 1965, byl iniciátorem a kurátorem dvou monografických výstav (Praha 1986, Olomouc 1997/1998) a podílel se i na významných expozicích ve Španělsku (1993, 1996, 2002, 2016). Jeho bádání o významu Československa pro Domínguezovo malířské dílo se završuje v recenzované publikaci, která je zároveň i katalogem výstavy, jež se konala na Kanárských ostrovech (Santa Cruz, TEA, říjen 2016 — květen 2017).

Knihy byla koncipována jako dvojjazyčná: první část je publikována ve španělštině (s. 11–203), následuje identický text v češtině (s. 205–291) (v českém textu se občas vyskytují překlepy a tiskové chyby, což je zapříčiněno tím, že kniha byla vytištěna ve Španělsku). Publikaci doplňuje bohatý obrazový doprovod, v němž převažují kvalitní barevné reprodukce. V úvodních kapitolách, jejichž autorem je Pavel Štěpánek, je nastíněn vývoj a současný stav domínguezovských badání, včetně kritických reflexí uskutečněných výstav. Při pátrání po důvodech, proč Domínguez a spolu s ním i další Španělé tak osudově ovlivnili československou výtvarnou scénu, zmiňuje Štěpánek jako klíčový moment poválečnou výstavu Umění republikánského Španělska, která se konala v roce 1946 v Mánesu. Vystavovalo zde devatenáct španělských umělců Pařížské školy, z nichž osm přijelo do Prahy a zúčastnilo se osobně slavnostního zahájení expozice. V českých sbírkách tehdy zůstalo celkem 244 španělských děl, která sehrála důležitou roli nejen v době těsně poválečné (pařížští Španělé zastupovali moderní francouzské umění), nýbrž i později, v šedesátých letech, kdy umožnila navázat na avantgardní tendence zadupané do země ideologickým diktátem socialistického realismu padesátých let. Nelze zastírat, že Španělé se těšili zájmu také z důvodů politických, neboť jejich země byla v hledáčku českých umělců již z doby španělské občanské války, kdy mnozí otevřeně i symbolicky vyjádřili svůj protest proti ní jako jeden z posledních záchvěvů internacionalismu avantgardy (Sychra, Janoušek, Šíma, Štyrský, Muzika, Filla, Toyen, Tittelbach a další). Mimořádné pozornosti se těšil především Óscar Domínguez. Jeho malířský styl pod vlivem Picassa spolu se surrealistickým napětím Čechy zaujal a inspiroval: „byl nejpřitažlivější mezi umělci, kteří vystavovali v Mánesu v roce 1946. Jeho zápasnický zjev působil nezkrotnou silou, jež však kupodivu nepromlouvá z jeho obrazů drsností ani násilnostmi výrazu. Zaujal spíše smělostí černých linií, kterými budoval svá plátna. V jeho figurálních kompozicích i zátiších se znovu a znovu objevují španělské motivy v dvojjedinosti boje a snu, patosu a lyrismu“.⁵ Po skončení výstavy v Mánesu se Domínguez v letech 1946–1949 vrátil do Československa ještě dvakrát. Pobýval a tvořil delší dobu v Praze, v Olomouci (u přítele sochaře Jaromíra Šolce) nebo v Bratislavě (v ateliéru malíře Jána Mudrocha).

Za pozornost stojí Štěpánkova detailní studie umělecko-historických okolností (včetně těch společensko-politických), za nichž bylo malířovo dílo v tehdejší poválečném Československu přijímáno (kapitoly „Život a dílo Domíngueze v Praze a Olomouci“, „Óscar Domínguez na Slovensku“, „Odezvy umělecké kritiky Domíngueze v Československu“). Záznamy dobové kritiky, paměti, zahajovací proslovy na vernisážích a texty katalogů (včetně poezie složené na Domínguezovu počest) představují — mimo jiné — též autentické svědectví o tom, s jakým nadšením se v prvních poválečných letech umělci snažili navázat na násilně přerušovaný vývoj, a k jakému

5 Hovorková, Marie. *Španělští malíři pařížské školy*. Praha: Národní galerie, 1965, s. 232.

osudovému zlomu došlo ve společnosti a v umění po roce 1948. Po skončení nacistické okupace přišlo krátké nadechnutí, a vzápětí moderní umění ztrácí opět půdu po nohama a nastupuje socialistický realismus (s. 217). Domínguez po své poslední výstavě na Slovensku na přelomu let 1948/1949 z Bratislavy zpět do Paříže de facto prchá, upřímně zděšen začínajícím se prosazováním dogmat socialistického realismu v československém umění (s. 216). Kapitoly jsou opatřeny rozsáhlým poznámkovým aparátem, který je výsledkem precizních a vyčerpávajících rešerší dobového tisku a katalogů a dokazuje vynikající orientaci ve starších i novějších analytických studiích vztahujících se k tématu. Na závěr Štěpánek uvádí přehlednou dokumentaci Domínguezových děl, která prošla českými a slovenskými výstavami nebo figurovala v československých sbírkách. V těchto sbírkách, ať už soukromých, nebo státních (Národní galerie Praha, Moravská galerie v Brně, Galerie výtvarného umění v Ostravě, Muzeum umění Olomouc a slovenské sbírky) se dosud nachází téměř čtvrtina Domínguezových obrazů.

Knihu doplňují tři příspěvky, jejichž autory jsou španělští badatelé. Isidro Hernández Gutiérrez v kapitole „Óscar Domínguez, hlava býka“ (s. 236–242) zkoumá malířovu fascinaci taumachii, jež se v jeho podání mění v jedno z neoriginálnějších obrazových znázornění tohoto motivu. Minotaurus symbolizuje malířovo alter ego, stejně jako na autoportrét poukazuje vyobrazení dalších zvířat (býk, nosorožec, krab, hořící motýl). Autor následující studie, historik umění Fernando Castro Borrego, navázal se Štěpánkem spolupráci již v roce 1973, kdy navštívil Československo, aby zde sledoval Domínguezovu poválečnou tvorbu. Název kapitoly „Mísa s ovocem, jedlík ovoce“ (s. 243–251) odkazuje ke stejnojmennému obrazu (jedna z variant se nachází ve sbírce Galerie výtvarného umění v Ostravě) a Castro Borrego v ní analyzuje dvě konstanty v umělcově díle: amorfni metamorfózy tvarů a černý humor odkazující k surrealismu. Publikaci doplňuje studie Marie Navarro Segury „Praha u vzniku projektu *Gaceta de Arte*“ (s. 252–271), jež nabízí překvapivý španělský pohled na umělecké dění v Československu třicátých let, kdy se naše země stává ohniskem nové architektury a životního stylu. Významný španělský kritik avantgardy a spisovatel Eduardo Westerdahl (1903–1983) navštívil při své cestě po Evropě v roce 1931 také Prahu,⁶ kde byl doslova uhranut funkcionalistickou architekturou a designem, který odrážel životní styl a novou městskou kulturu tím, že spojoval umění s českým řemeslem (výrobky Družstevní práce, Krásná jizba). Konstatoval, že „české spotřební průmyslové výrobky jsou srovnatelné s nejprestižnějším designem století“ (s. 270). Dojmy a zkušenosti z této cesty poté uplatnil při založení významného španělského avantgardního časopisu *Gaceta de Arte*, který vycházel v letech 1932–1936 (celkem 38 čísel) na Kanárských ostrovech. Přiznaná česká inspirace této avantgardní tribuny je nepochybně zajímavým důkazem dalšího, dosud nepřilíš známého kulturního propojení Španělska a naší země.

6 Eduardo Westerdahl zavítal do Prahy znovu v sedmdesátých letech v době normalizace, v doprovodu své ženy, avantgardní šperkařky a keramičky Maud Westerdahlové (1921–1993), bývalé manželky Ó. Domíngueze, s nímž v letech 1946–1949 pobývala v Československu. V roce 1975 se Westerdahlovi setkali v Praze také s Pavlem Štěpánkem a lze jen litovat, že nedošlo ke spolupráci na zamýšlené monografii Domíngueze, jelikož Westerdahl v roce 1983 umírá.

Závěrem lze konstatovat, že obsáhlá publikace, která je výsledkem více než půlstoletí trvajících bádání Pavla Štěpánka (ve spolupráci s dalšími španělskými odborníky), představuje fundovaný doklad významné kapitoly přímých vztahů mezi španělským a českým avantgardním uměním a zprostředkovává českému i španělskému čtenáři další informace o propojení střeoevropského Československa s hispanoevropskou sférou.

